

AFSTAMMING ANNO 1987

door

F. VAN NESTE s.j.

Gewoon Hoogleraar U.F.S.I. Antwerpen

1. Kinderen waren tot nu toe de vrucht van liefde, hartstocht en diep verlangen, voortaan zullen kinderen het resultaat kunnen zijn van wetenschappelijk-technologisch ingrijpen.

Het tijdperk van de *Prokreatika* is aangebroken, van de voortplanting of het doorgeven van het leven, op basis van spitstechnologie. Men kende reeds het onderscheid tussen de biologische vader en moeder en de juridische vader en moeder, maar voortaan zal ook onderscheid gemaakt worden tussen de genetische moeder en de draagmoeder, tussen de moeder met socio-affectieve band met het kind — b.v. de adopterende moeder —, en de „moeder” die het genetisch materiaal leverde, tussen de juridische vader en de donor, enz. Op een Congres over Recht en Genetica in 1985 vroeg de Franse Minister van Justitie: wat brengt ons de toekomst, „si, pour créer, l’homme a besoin de la femme, la femme pourrait-elle, ne plus avoir besoin de l’homme?” Sedert meer dan een eeuw is de vader, in de rol die hij speelt in de psyche van het kind, blootgesteld aan ongenadige kritiek; gaat hij nu volkomen nutteloos en overbodig worden op louter biologisch vlak, of als donor verdwijnen in het anonymaat?

Wanneer we ons bewust worden wat voortaan allemaal kan, dank zij deze bio-medische spitstechnologie, dan bekruipt ons toch een zekere onrust: bij de enen is het gewoon schrik wegens het hallucinante van deze nieuwe bio-sfeer, bij anderen is het ook onbehagen op grond van godsdienstige overtuigingen die dooreengeschied worden, of onbehagen op grond van moreel aanvoelen of gewoonweg esthetische smaak die aanstoot neemt aan het feit dat zoveel schoon-menselijks in deze *brave new world* dreigt verloren te gaan(1).

2. Ook het recht is de aanblik van deze nieuwe wereld hallucine-

(1) Vgl. FERRY, „Du droit et de l'éthique à la religion”, *Projet*, sept.-okt. 1985, 160-161.

rend(2). En spontaan vraagt men zich af: moeten recht en politiek hier zonder meer bekrachtigen of legitimeren wat de wetenschap aan mogelijkheden opent? Moeten er geen keuzen gemaakt worden?

Uiteindelijk zijn deze vragen bestanddelen van de telkens terugkerende vraag van de mens bij zijn handelen: komt dit alles de mens ten goede? Wat heeft hij eraan? Zal hij er groter, gelukkiger, beter bij worden? Zal de humaniteit er bij winnen of niet? Het is de *ethische vraag* die niet alleen gesteld wordt omtrent het bio-medisch handelen en experimenteren, maar die ook geldt m.b.t. de eventuele *rechtsregelingen* die voor deze nieuwe domeinen van menselijk handelen moeten ontworpen worden. Ethische vraag dus omtrent een bepaalde rechtsregeling die door de rechtswetenschap zelf niet kan uitgediept en beantwoord worden, die traditioneel in het zogenaamde natuurrecht werd besproken, die ook nog vandaag, hoe dan ook, in een *rechtsethische* gedachtengang moet worden behandeld.

3. Welke zijn de feitelijke gegevens die totaal nieuwe mogelijkheden scheppen voor het doorgeven van het leven zodat meerdere vormen van vaderschap en moederschap mogelijk worden? De nieuwe gegevens zijn de scheiding van voortplanting en seksuele beleving (K.I.D.), de scheiding van voortplanting en lichaam (bevruchting *in vitro*), van voortplanting en tijd (bevriezing van embryo's). Door de toepassing van deze technieken wordt het leven niet langer noodzakelijkerwijze doorgegeven op één en dezelfde wijze waarop het van nature geschiedt, en zijn er verschillende vormen van vaderschap of moederschap mogelijk. En hier rijzen dan precies heel wat rechtsethische vragen: midden al deze nieuwe mogelijkheden, voor welk moederschap moet de wetgever kiezen, met welke moeder is het kind het meest gebaat? Voor welk vaderschap moet de wetgever kiezen? Waarom? Zal men de voorkeur blijven geven aan de gehuwde ouders? Zal een nieuw „subjectief recht op een kind” erkend worden in hoofde van vrouw en man? Of gaan we meer aandacht besteden aan het „recht op een moeder”, het „recht op een vader”, liefst het „recht op een vader én een moeder”? Zal de biologische waarheid voortaan primeren op de vrede binnen het huwelijk, het gezin, de familie? Zullen de belangen van de buitenechtelijke kinderen gelijk gesteld worden met of primeren op de belangen van de wettige kinderen, van de echtgenote?

(2) Vgl. een overzicht van de hele nieuwe problematiek die het recht onder ogen krijgt, SENAËVE, P., „Juridische implicaties van nieuwe ontstaansvormen van menselijk leven”, *R. W.*, 1985-1986, 625-652.

Zal alles toegelaten worden wat wetenschappelijk mogelijk is: dat mannen kunnen zwanger worden, dus ook draagvader, dat homo's kunnen een kind adopteren of samen het moederschap of het vaderschap opnemen van een kind dat een van hen heeft gedragen of dat ze samen door een andere vrouw hebben laten dragen?

4. Dit zijn alle rechtsethische vragen die tot een keuze nopen. En „il n'y a de choix éthique qu'à partir du moment où une bifurcation possible se propose dans l'action, ç.-à-d. dès que la liberté ne se trouve pas complètement corsetée dans un réseau définitivement figé de déterminismes”(3).

Vanzelfsprekend is de rechtswetenschap zelf en haar methode ontoereikend om dit soort vragen te behandelen. Daarom gaat de rechtsethiek ervan uit dat deze vragen op het vlak van de grondslagen van het recht moeten besproken worden, d.w.z. op vlakken die voorbij de positiefrechtelijke bronnen gelegen zijn, met name de maatschappelijke kontekst en vooral de menselijke activiteit als zodanig, het menselijk handelen. Zo brengen de rechtsethische vragen omtrent de afstamming ons ertoe op zoek te gaan naar de diepste wortels van de rechtsregeling terzake in de menselijke activiteit zelf.

Al vlug vinden we er de diepste wortels van de afstamming: menselijk *leven doorgeven* is niet louter een biologisch-genetisch gebeuren, is levenslicht schenken, ook ter wereld brengen, en dit is een cultureel gebeuren. Het kleine wezen dat geboren werd, zal een heel lange tijd bijstand moeten krijgen om zich aan te passen aan de wereld van mensen en dingen, om te leren communiceren, om een taal te spreken.

M.a.w., een nieuwe mens op de wereld zetten houdt menswording en zelfontplooiing in, en dit zijn *ethische* opdrachten, en wegens de noodzakelijke medewerking van anderen, tevens *maatschappelijke* opdrachten. Maar daardoor komt dit „werk” van opvoeden, onderhouden en bijstaan terecht in een spanningsveld van tegengestelde belangen met risico's voor misbruik, machtsstreven, egoïsme.

Dankzij deze noodzakelijke medewerking van anderen tot zelfontplooiing kan er dus veel menselijkheid of humaniteit groeien, maar ook allerlei vormen van onmenselijkheid kunnen er woekeren. En hier dan, — precies naar aanleiding van de mogelijkheid van onmenselijkheid —, treedt het juridische aan. Het recht is *vermiddeling*

(3) BONE, E., „Le Génie génétique: jusqu'ou peut-on aller”, *Objectif Europe*, mars 1985, 39-40.

tussen ethiek en maatschappij, d.w.z. het bepaalt de voorwaarden waaraan relaties van mensen moeten voldoen, teneinde het humaniteitspeil van deze relaties mogelijk te maken en te bewaren, en de relaties tegen allerlei vormen van onmenselijkheid (uitbuiting, bedrog, dwang, geweld, enz.) te beschermen; kortom, het recht bepaalt de noodzakelijke voorwaarden om de relaties aan een ethisch minimum te doen beantwoorden(4).

5. Omtrent de nieuwe mogelijkheden m.b.t. het doorgeven van het leven, en omtrent het groter aantal personen aan wie het vaderschap en het moederschap kunnen toegekend worden om mee te werken aan de mens-wording, rijst dan *rechtsethisch* de vraag hoe men de rechtsregeling terzake die men traditioneel de afstamming noemt, gaat construeren teneinde zoveel mogelijk humaniteit te waarborgen binnen deze voor de mens zo belangrijke relatie.

Terloops moet hier opgemerkt worden dat deze rechtsethische vragen niet door een aparte groep deskundigen worden behandeld en beantwoord, ten behoeve van de jurist, maar dat het de wetgever zelf is en de rechter, kortom de beoefenaars van het recht zelf zijn die deze rechtsethische vragen moeten beantwoorden bij het tot stand brengen van de rechtsregel.

6. Op welke wijze zal het humaniteitsgehalte bereikt en bewaard worden binnen de rechtsregeling van de afstamming? Welke criteria kunnen we hier hanteren om daarover te oordelen, en om keuzen te maken?

Een belangrijk criterium is hier het *belang van het kind*. Daarmee wordt bedoeld al wat de zelfontplooiing van het kind, al wat de opgroeiende jonge mens ten goede komt, en dit kan in verband staan met leven, gezondheid, materiële zorg, hygiëne, psychisch evenwicht, godsdienst, intellectuele en zedelijke opvoeding, keuze van school, gunstig klimaat in gezin en familie.

Ervoor kiezen dat het belang van het kind moet primeren in deze wetgeving, is een rechtsethisch oordeel: het betekent dat men rechtsethisch de mening is toegedaan dat in deze rechtsregeling de zelfontplooiing van het kind een centrale plaats inneemt, en moet doorwegen, zowel bij de vraag aan welke personen men de voorkeur zal geven om het ouderschap waar te nemen als bij de andere problemen

(4) Over het verband tussen ethiek, politiek en recht, zie LADRIERE, J., „L'éthique et les intérêts collectifs”, in *Licéité en droit positif et références légales aux valeurs*, Bruylant, Brussel, 1982, 115-135.

terzake waarbij tegengestelde belangen en waarden tegen elkaar moeten afgewogen worden.

Bij het lezen van de *Memorie van Toelichting* bij de nieuwe wet, is het niet onmiddellijk duidelijk dat volgens de wetgever het belang van het kind zonder meer moet primeren. De hele aandacht gaat immers naar het probleem van de discriminatie tussen de kinderen op grond van verschillende afstamming. Het is inderdaad hoogdringend daaraan te verhelpen, maar bij het lezen van de *Memorie* heeft men de indruk dat het belangrijkste criterium om deze vernieuwing en aanpassing in de wetgeving aan te brengen, in het beginsel van de gelijkheid van alle burgers gelegen is (art. 6 van de Grondwet).

7. Het beginsel van het „belang van het kind” is o.i. meer omvattend en ingrijpend dan het gelijkheidsbeginsel en kan in alle deelproblemen van de afstamming bij het zoeken naar de goede rechtsregel verhelderend en oriënterend zijn: dit blijkt trouwens uit de diepgaande besprekingen die men gevoerd heeft in de Senaatscommissie, b.v. in verband met artikel 319, § 3. De tekst luidt: „Indien het kind minderjarig en niet ontvoegd is, is de erkenning (van de vader) alleen ontvankelijk mits de moeder vooraf toestemt”. In de Senaatscommissie werd erop gewezen dat „de zogenaamde discriminatie t.a.v. het kind die eventueel zou ontstaan door een gunstig gevolg van het verzet van de moeder kan slechts worden aanvaard wanneer deze objectief en redelijk is en in een juiste verhouding staat tot een te rechtvaardigen belang van het kind.

Zo wordt uitgegaan van het belang van het kind, kan er van discriminatie geen sprake meer zijn”(5).

De Senaatscommissie bevestigt hier dus dat men door het goed aanwenden van het criterium „belang van het kind” alle vormen van discriminatie kan wegwerken, en dit was nu precies de bedoeling van het wetsontwerp (zie hierboven nr. 6, *in fine*).

Zelfs de biologische waarheid moet o.i. terecht wijken voor het belang van het kind.

Het belang van het kind wordt in de nieuwe wet op enkele plaatsen geconcretiseerd door het beroep op het „bezit van staat”, o.a. in artikel 312, § 3, artikel 314, vierde lid, artikel 318, § 3, artikel 330, § 2, tweede lid.

Erkenning of betwisting van vaderschap of moederschap wordt moeilijk of onmogelijk gemaakt indien het bezit van staat niet overeenstemt met wat gevorderd wordt.

(5) *Senaat, Verslag*, 904 (1984-1985) nr. 2, p. 59-60.

Bezit van staat, d.i. in al deze gevallen het belang van het kind, primeert op de biologische waarheid.

8. De vraag kan gesteld worden of het recht ooit, zonder enig voorbehoud, het beginsel van het belang van het kind in de afstammingswetgeving heeft doen primeren. Dikwijls waren het veeleer de morele en materiële belangen van de familie, of de waarde van het huwelijk die de afstammingswetgeving in grote mate beïnvloedden en er de vormgeving van bepaalden. Soms was de afstamming een emanatie van de macht van de *pater familias*, wat blijkt uit het overwicht en de rol van het beroemde adagium „*Pater is est quem nuptiae demonstrant*”. Kinderen betekenden rijkdom voor het hoofd van de familie en dankzij deze regel breidde deze rijkdom uit, in het belang van de *pater familias*; of het kind bij zijn echtgenote verwekt was door hemzelf of door een ander, deed niet ter zake.

Men zou hier kunnen opwerpen dat dit toch allemaal verleden tijd is, dat dit beginsel van het belang van het kind onomstootbaar voorop staat en men daar niet meer zal van afwijken. De macht van de *pater familias* zal inderdaad niet meer doorwegen, maar dankzij de nieuwe technieken zou het best kunnen dat tegenover het beginsel van het belang van het kind, nieuwe subjectieve rechten ontstaan zoals het „recht op een kind” of „het recht om moeder te worden” of „het recht om vader te worden”. Waar vele vrouwen tot nu toe om biologische redenen geen moeder konden worden, en vele mannen geen vader, kan dit nu wel dankzij de biomedische spits technologie. Ten alle prijze vader of moeder willen worden, en daartoe de technische mogelijkheden hebben, wekt de idee dat men een recht ter zake kan doen gelden. Zal, wanneer men dit recht wil doen gelden, dit altijd in het belang zijn van het kind dat zal geboren worden? Psychologen beweren dat het heel belangrijk is voor het kind dat het een moeder én een vader zou hebben: zal men daarmee rekening houden als het recht op een kind als individueel recht zou worden geproclameerd(6)?

Veronderstellen we heel even dat het „recht op een kind” in de lijst van de Mensenrechten wordt opgenomen, en tegelijk ook het recht van de vrouw om te beschikken over het ongeboren leven, dan is het mogelijk dat op grond van één en dezelfde verklaring van de Rechten van de Mens, vruchtafdrijvingen gepleegd worden en embryo's op bestelling worden gekweekt. Rechtsethisch is dat onthutsend, des te

(6) Vgl. TERRE, F., „Faut-il légiférer à nouveau en matière de filiation”, in *Droit de filiation et progrès scientifiques* (C. LABRUSSE et G. CORNU ed.), Economica, Paris, 1982, 141-142.

meer dat bij dit alles het beginsel van het belang van het kind zonder meer verduisterd wordt.

En dan is er nog het gevaar van de „banalisering” van heel het voortplantingsgebeuren, waarbij „kinderbanken” en „kindermarkten” de plaats innemen van moederhuizen(7), en het gevaar van een genetische industrie die een genetisch consumentisme zal creëren, „want wie wil niet een perfect kind”?(8)

Rechtsethisch kan niet genoeg benadrukt worden dat het belang van het kind, de hele uitbouw van de afstammingswetgeving moet blijven domineren.

9. Het zogenaamde „recht op een kind” wordt door de voorstanders ervan gefundeerd op het „recht op zelfbeschikking”. Alweer dit fameuze, dubbelzinnige recht op zelfbeschikking op grond waarvan men in België en in naburige landen o.a. ook het recht op euthanaserend handelen meent te kunnen funderen. Het is voor progressieve kringen blijkbaar het eerste fundamentele recht i.v.m. de menselijke emancipatie geworden op grond waarvan men over leven (hier *in casu* recht op een kind) en dood mag beschikken, terwijl voor de rechtsethische traditie leven en dood waarden zijn die door het recht onvoorwaardelijk beschermd worden, waarover men dus überhaupt niet beschikt. De geschiedenis en onze zedelijke ervaring zouden ons toch reeds moeten geleerd hebben in welke opvatting het meest eerbied voor de mens, het meest humaniteit schuilt. Naast deze rechtsethische bezwaren rijzen er t.a.v. dit zogenaamde recht op zelfbeschikking bovendien zuiver rechtstheoretische vragen. Niet alleen wegens de terminologische dubbelzinnigheid — beschikken betekent beslissen, bepalen, maar ook beslissen dat een rechts-goed een andere bestemming krijgt, in de huidige vorm dus ophoudt te bestaan —, maar ook nog wegens het feit dat het zelfbeschikkingsrecht niet uitdrukkelijk als *recht* van het *individu* in enige mensenrechtenverklaring is neergelegd. O.i. terecht, omdat hetgeen ermee bedoeld wordt, met name de zelfbepaling, de zelfdeterminering, zonder meer samenvalt met de zedelijke autonomie van de persoon, en als zodanig de *zedelijke* grondslag uitmaakt van alle mensenrechten. Welnu, de zedelijke autonomie van de mens is op zich geen mensenrecht, is o.i. veel méér dan dat, is daarboven verheven, zoals leven en dood van de mens. De zedelijke autonomie zelf kan geen voorwerp zijn van individuele subjectieve rechten die slechts de

(7) Vgl. FERRY, o.c., 164-165.

(8) PESSERS, D., „Van baarmoeder tot buisvader”, *N.J.B.*, 1986, 778-779.

voorwaarden bepalen waaraan menselijke relaties moeten voldoen teneinde de zedelijke autonomie van de betrokkenen zo veel mogelijk te respecteren binnen deze relatie.

Laten we dan de redenering omtrent „het recht op een kind” proberen te volgen vanuit de zelfbepaling, of de zedelijke autonomie van het individu. De mens wordt inderdaad geacht inzake voortplanting in beginsel zedelijk autonoom te zijn. Rechtsethisch is de vraag of daaruit volgt dat men aanspraak kan maken op een *recht* t.a.v. toekomstig, nieuw leven. Hierboven werd er reeds op gewezen: men beschikt niet over leven, ook niet over toekomstig leven. Door een diep verlangen naar een kind om te zetten in een recht op een kind, maakt men ongemerkt van een kind, een mogelijk object waar men rechtens aanspraak kan op maken en dat afdwingbaar is, vroeg of laat. Het kind wordt een van de *voorwaarden* die moeten vervuld worden m.b.t. de zelfontplooiing van het individu (*in casu*, van vrouw of man), zoals gezondheidszorg, onderwijs en kulturele ontwikkeling rechten zijn i.v.m. de *individuele vrijheid*.

Uiteindelijk dient erop gewezen dat de hele gedraging m.b.t. het doorgeven van het leven toch *uiteraard* (*ex rerum natura*) tot de sfeer behoort van de vrijheid waar de mens, samen met anderen, gemeenschap opbouwt, en dat deze gedraging zeker niet behoort tot de sfeer van de individuele vrijheid, nog minder tot de sfeer van de economische vrijheid(9).

Voorstanders van een zogenaamd recht op een kind zullen er ongetwijfeld voor pleiten dat dit recht wel zou behoren tot de sfeer van de individuele vrijheid. Volgens dezelfde foutieve redenering heeft het Amerikaans Hoog Gerechtshof in de zeventiger jaren het recht abortus te vorderen beschouwd als een uitloper van het recht op *privacy*. Recht op *privacy* behoort inderdaad tot de sfeer van de individuele vrijheid. In deze gedachtengang is de ongeboren vrucht een beletsel voor zelfontplooiing, terwijl als men het recht op een kind gaat opeisen, het kind als een voorwaarde tot zelfontplooiing wordt opgevat!

We leven nu eenmaal in een tijd gekenmerkt door een inflatie van subjectieve rechten, vooral persoonlijkheidsrechten, met mensenrechtenverklaringen en -conventies op de achtergrond. Mensenrechten verdedigen is een nobele aangelegenheid, maar de leer van de mensenrechten en de theorie van de subjectieve rechten zijn niet de

(9) Over de drie sferen van vrijheid in de samenleving, dus van de vrijheid als rechtswaarde, zie mijn bijdrage „Fundamenten van het recht”, *T.P.R.*, 1975, 840-849, en „Het ethisch gehalte van het recht”, *Streven*, 1982, 977-980.

enige stammen waarop de menigvuldige rechtsregelingen als zovele vertakkingen gegroeid zijn. Het recht meer en meer op deze wijze opvatten, zou een verarming betekenen, zeker voor het familierecht dat ongetwijfeld tot een andere rechtsstam behoort (zie verder nr. 14). Vergeten we trouwens niet dat mensenrechtenverklaringen uiterst individualistisch zijn van inslag. Het recht op een kind zou de mensenrechtelijke bekroning worden van de zelfverheerlijking, van het narcisme van het individu.

In de grote traditie van de mensenrechtenleer, b.v. de leer van de „natuurrechten” volgens J. Locke, verwoorden de natuurrechten, — zoals het recht op leven, op gezondheid, op geluk, op eigendom — waarden die onaantastbaar zijn, die moeten geëerbiedigd worden, in de eerste plaats door de overheid, de Staat. Door geen enkele wet mag getornd worden aan deze waarden die trouwens alle betrekking hebben volgens J. Locke op wezenlijke betrachtingen en verlangens van de mens.

Maar men zou vreemd opgekeken hebben als iemand daaruit zou geconcludeerd hebben dat voortaan leven, en gezondheid, en geluk, als rechtsgoederen opeisbaar en afdwingbaar zouden zijn. Het hoeft geen verder betoog dat in de uitdrukking „recht op een kind” het begrip recht anders moet begrepen worden dan wanneer het gaat over recht op salaris of recht op schadevergoeding.

10. Het beginsel van het belang van het kind moet verder als kompas dienen voor de wetgever bij de vraag welke vader en welke moeder in het recht de voorkeurbehandeling zal krijgen. Wat het vaderschap betreft, wordt de keuze groter en groter: de vader overeenkomstig het oude adagium *Pater is est*, of de biologische vader, of de „socio-affectieve” vader, of de donor (bij K.I.D.).

Welke man en welke vrouw zullen optimaal het belang van het kind behartigen? Van welke vader of moeder kan verwacht worden dat ze het meest voor de minderjarigen gaan zorgen en ze echt helpen volwassen te worden?

Rechtsethisch staat de wetgever hier voor een keuze die niet gemakkelijk is omdat men zich moet uitspreken over toekomstig gedrag van mensen. Het lijkt op een waarschijnlijkheidsberekening, maar in ethische oordelen kan men niet redeneren zoals bij kansberekeningen.

Het contrast is hier wel opvallend: aan de ene kant spitstechnologie die ons verbluft en baby's uit proefbuizen tovert, en daartegenover de jurist die zonder enig positief-wetenschappelijk argument, zonder

enige technische hulp, zich moet uitspreken over de diepmenselijke vragen die aan deze spitstechnologie vastzitten, en daarbij uiteindelijk enkel kan steunen op menselijk oordeel, ervaring, en verworven mensenkennis.

Bij het maken van deze keuze, zijn volgende elementen blijkbaar medebepalend: 1) men moet ervoor zorgen dat het kind niet ouderloos is en de grootst mogelijke rechtszekerheid moet hierin nagestreefd worden; 2) men moet ervoor zorgen dat de afstamming zo stabiel mogelijk blijft; 3) om aan de mogelijke mislukkingen te verhelpen, moeten juridisch de nodige uitwijkmogelijkheden gecreëerd worden en de toegang ertoe moet gemakkelijk gemaakt worden.

Wat punt 1) betreft, kiest de wetgever voor het criterium van artikel 312: de akte van geboorte biedt de eerste grondslag voor het moederschap: dit verleent meest rechtszekerheid. Onrechtstreeks wordt daardoor voor het moederschap de voorkeur gegeven aan de vrouw uit wie het kind geboren is.

Wat punt 2) betreft, gaat een voorkeurbehandeling naar ouders die gehuwd zijn, want dit lijkt toch nog meest waarborgen van stabiliteit te geven met het oog op de afstamming die voor een hele tijd rechten en plichten met zich meebrengt. Mogelijke wisseling van vader en moeder en onzekerheid daaromtrent, is niet in het belang van het kind.

Toch moet die wisseling desnoods mogelijk zijn, wegens de mislukkingen onder 3) vermeld, en daarom moet het socio-affectief vaderschap, het biologisch vaderschap en vooral de adoptie juridisch erkend en evenwaardig uitgebouwd zijn.

Wat de voorkeur betreft voor het moederschap op grond van geboorte en voor de gehuwde ouders, oordeelt het recht hier op grond van *vermoedens*, diepmenselijke *vermoedens*, die we als volgt kunnen verwoorden.

1° Wie de unieke ervaring heeft meegemaakt het kind te dragen, het te voelen groeien en het uiteindelijk te doen geboren worden, wordt vermoed het meest in aanmerking te komen om zorg te dragen voor het kind, het nooit in de steek te laten, het te beschermen en er zelfs haar leven te willen voor opofferen als het nodig is. Dit vermoeden berust op een *biologische gegevenheid*, die trouwens prefiguraties heeft in de dierenwereld (de zorg van het moederdier).

2° Wie in de huwelijksinstelling samen voor een stabiele relatie hebben gekozen, worden vermoed meer waarborgen dan anderen te bieden voor de afstammingsrelatie die aan de kant van de ouders

voor lange tijd verplichtingen en verantwoordelijkheid, veel zorgen, veel inzet inhoudt. Dit vermoeden steunt op een *kulturele gegevenheid*, met name de huwelijksinstelling. Van oudsher en in alle kulturen behoort de biologische opdracht, met name het doorgeven van het leven, naast economische en socio-affectieve componenten, tot de finaliteit van het huwelijk.

Merkwaardig is het dat we pas hier, met name i.v.m. de hier besproken vermoedens, stoten op wat rechtstheoretisch of rechtsfilosofisch genoemd wordt de *Natur der Sache*, d.w.z. gegevenheden (*in casu* biologische en kulturele) waarmee in de rechtsvinding wordt rekening gehouden en die de rechtsregel mede construeren (vgl. „le construit” aan de hand van „les données”, in de leer van Fr. Geny).

Deze gegevenheden vormen de grondslag van de vermoedens die een redelijke verantwoording verstrekken voor de keuzen waar de wetgever voor staat.

11. Naast de rechtsethische vragen omtrent vaderschap en moederschap die we in nr. 10 uitvoerig behandelden, rijzen dan nog de vele rechtsethische problemen i.v.m. de tegengestelde belangen die binnen de afstammingsrelatie tegen elkaar moeten afgewogen worden. De regel is hier: het beginsel van het belang van het kind blijft gelden, of het kind nu geboren werd uit gehuwde ouders of niet, maar er kunnen ernstige redenen zijn die meer of minder opwegen tegen het belang van het kind en dan moet op *rechtvaardige* wijze een evenwicht gezocht worden tussen die belangen of waarden.

Er werd reeds op gewezen dat de nieuwe wetgeving vooral een ongelijkheid heeft willen wegwerken, en zich uitspreken over de tegenstelling tussen natuurlijke kinderen en wettige kinderen (vgl. Memorie van Toelichting). Maar i.v.m. de kinderen die buiten het huwelijk zijn geboren, zijn nog vele andere belangenconflicten en waardenconflicten aan te wijzen, o.a. het belang van de moeder i.v.m. de erkenning door de natuurlijke vader, het belang van de echtgenote i.v.m. de erkenning door haar man van een kind buiten het huwelijk geboren.

12. De bespreking in de Senaatscommissie m.b.t. het artikel 319 en 319 *bis* is bijzonder leerrijk. Men ziet er geleidelijk deze belangenafweging gebeuren(10).

Het artikel 319 huldigt het principe van de vrijheid van erkenning:

(10) *Parl. St., Bescheiden, Senaat, 904, 1984-1985, nr. 2, p. 57-85.*

elk kind kan zonder enige beperking door zijn vader worden erkend. Wel beseft men dat dit recht van erkenning aan de vader toegekend, met de belangen van de moeder kan botsen. Daarom werd reeds in de memorie van toelichting de vraag gesteld of aan de moeder van het kind bij vaderlijke erkenning, een toestemmings- of vetorecht moet worden toegekend. Deze regeling werd afgewezen, „omdat ze de juridische bekrachtiging van de waarheid eerder in de weg zal staan dan dienen, en de moeder wapens in de hand geven zou om haar belangen veeleer dan die van haar kind te dienen”. Duidelijk wordt hier gewezen op het ingewikkelde belangenconflict: belangen van vader en de waarde van de „biologische waarheid”, belangen van de moeder, belangen van het kind.

Uiteindelijk wordt in de commissie aangenomen dat de erkenning alleen ontvankelijk is mits de moeder vooraf toestemt. Men meent dat de eis van de voorafgaande instemming van de moeder, op een adekwate wijze de respectieve belangen van vader, moeder en kind zal dienen.

13. In het artikel 319 *bis* gaat het over de erkenning van een kind dat geboren wordt uit de buitenechtelijke relatie van een gehuwde. Tot nu toe was de erkenning van een overspelig kind onmogelijk. Nu wordt ook hier de vrijheid van erkenning gehuldigd. Maar deze erkenning kan ingaan tegen de belangen en rechten van de echtgenote van degene die het kind verwekte. In de Senaatscommissie werd erop gewezen dat men hier voor een conflict stond van twee tegenstrijdige belangen: het belang van het kind enerzijds, en anderzijds het belang van het wettig gezin, d.i. de echtgenote en de wettige kinderen. Eerst werd ook hier voorgesteld dat de echtgenote een veto-recht zou hebben, en een voorafgaande toestemming van haar kant zou vereist zijn. Daarna werd aangenomen dat de erkenning moet worden meegedeeld aan de echtgenote. In de Kamercommissie werd opnieuw zeer fel gediscussieerd over het artikel 319 *bis*. Uiteindelijk werd aangenomen dat de akte van erkenning bij verzoekschrift ter homologatie moet worden voorgelegd aan de rechtbank van eerste aanleg. De echtgenote dient betrokken te worden in het geding(11).

Het belangenconflict tussen het buitenechtelijk kind en het wettig gezin komt nogmaals aan bod in de nieuwe wetsbepalingen van artikel 334 *bis* en 334 *ter*, alsook in een aantal erfrechtelijke bepalingen, waar door de wetgever, op de valreep, onverwachts zeer be-

(11) *Kamer*, nr. 378 (1985-1986), nr. 16, p. 42-48

houdsgezinde standpunten ingenomen worden (vgl. het nieuwe art. 837): wat eerst niet haalbaar bleek te zijn op grond van principiële overwegingen, werd plotseling wel mogelijk bij de behandeling van de erfrechtelijke gevolgen...

14. In de discussie omtrent het conflict tussen het belang van het buitenechtelijk kind en het belang van het wettig gezin komt o.i. het duidelijkst naar voren welke mentale verschuivingen zich hier in deze wetswijziging voordoen. De afstamming was tot nu toe wat P. ROUBIER noemt „une situation juridique objective”(12) en daaruit volgen bevoegdheden (pouvoirs), maar vooral rechtsplichten (devoirs).

De familie had, als groepsverband met een bepaalde maatschappelijke finaliteit, een eigen rechtsstatuut. Door de wetgever werd een verdeling van bevoegdheden en plichten uitgewerkt waarbij een evenwicht nagestreefd werd tussen de belangen van alle betrokkenen. Het buitenechtelijk kind stond t.a.v. dit familierechtelijk netwerk als het ware buiten spel. Niets belet echter dat ook de belangen van dit kind in dat evenwicht worden opgenomen. Rechtsethisch is dit zelfs zonder meer vereist. In de nieuwe wet wordt de hier geschetste opvatting van de afstamming echter meer en meer opgegeven. De afstamming wordt rechtstheoretisch niet langer beschouwd als *une situation juridique objective*, maar wordt herdacht in termen van *persoonlijkheidsrechten*. Grondslag van deze wetgeving zijn niet meer de familie en/of het gezin tot stand gekomen door het huwelijk, maar *individuen* die in het kader van het voortplantingsgebeuren toevallig tegenover elkaar komen te staan. De familie als rechtskader waarbinnen een evenwicht juridisch werd vooropgesteld valt weg. Er wordt voor een zodanige relatie tussen *losstaande individuen* een nieuwe rechtsregeling ontworpen. Vanzelfsprekend moet hier een ander evenwicht gevonden worden, wat vroeger binnen de familie als rechtskader voorafbepaald was.

De triomf dus van het individualisme; daarom is er nu in de theoretische discussie erover, ook sprake van een „recht op ouders”, en „een recht op een kind”. De voorstanders van de traditionele opvatting hebben daar vragen bij, bovendien vinden ze dat de rijkdom en de nuancering van hun opvatting m.b.t. het verschil tussen *une situation juridique objective* en de subjectieve rechten of persoonlijkheids-

(12) ROUBIER, P., *Droits subjectifs et situations juridiques*, Dalloz, Paris, 1963, 14, 75, 115, 209, 364 e.v.

rechten, er bij verloren gaan en dit ten nadele van de rechtssubjecten zelf.

Als alles subjectief recht wordt, dan wordt het subjectief recht uiteindelijk waardeloos(13).

Rechtstheoretisch is dit o.i. een heel belangrijke verschuiving, met enorme gevolgen op rechtstechnisch vlak, — zoals reeds gezegd, veel nuanceringen gaan verloren, en heel wat onnauwkeurigheden, en vaagheden sluipen binnen in de rechtsopvatting —, maar ook op rechtstheoretisch vlak: de familie komt minder en minder in aanmerking voor het zoeken naar een evenwicht bij de belangenafweging. Alleen individuen spelen mee, voortaan staat de familie meer en meer buiten spel.

15. Bij het construeren van een nieuwe rechtsregeling komt het er rechtsethisch op aan zoveel mogelijk voorwaarden te scheppen voor *vrijheid*, bij belangen- of waardenconflicten op *rechtvaardige* wijze evenwichten aan te brengen, tenslotte met *bezonnenheid* te legifereren in deze aangelegenheden.

Zolang men immers niet zeker is dat meer humaniteit tot stand komt dank zij nieuwe rechtsregels, blijft de wetgever best behoedzaam. Het recht heeft een zeer sterke symbolische functie i.v.m. wat in 't algemeen verboden of toegelaten is. In de biotechnologie zijn wellicht zeer grote kansen gelegen om nieuwe vormen van leven te scheppen, maar die niet noodzakelijk goede vormen van zelfontplooiing insluiten. M.a.w., door nieuwe vormen te vinden om het leven door te geven, heeft men niet meteen gevonden aan wie best het ouderschap wordt toevertrouwd voor dit nieuwe leven.

Wanneer het recht hierin al te gemakkelijk al deze nieuwe vormen van voortplanting én afstamming zou legitimeren, dan zou dit voor de samenleving meteen betekenen dat het allemaal goed is. Het recht heeft hier een zeer grote verantwoordelijkheid(14).

Welke belangenconflicten worden door deze nieuwe wet niet of nauwelijks geregeld? O.a. de belangenconflicten die voortvloeien uit de kunstmatige inseminatie: deze techniek wordt vermeld in het artikel 319, § 4. Onrechtstreeks wordt er vooropgesteld dat de kunstmatige inseminatie vooralsnog als therapeutische methode wordt beschouwd in de gevallen waar een *echtpaar* op een natuurlijke wijze

(13) Vgl. de kritische beschouwingen in dezelfde zin van RIGAUX, Fr., „Le partage d'attribution entre le législateur et le juge”, Noot onder Cass., 10 mei 1985, *R.C.J.B.*, 1987, 28 en 29.

(14) Vgl. LABRUSSE-RIOU, C., „La procréation artificielle, questions de droit”, *Projet* 1985, 122-123.

geen kinderen kan krijgen. Rechtsethisch is het belangrijk hierbij vast te stellen dat de kunstmatige inseminatie een bepaalde plaats wordt toegewezen, in het kader van de rechten die gehuwden hebben om het leven door te geven. Over mogelijke rechten of aanspraken van de donor op het vlak van de afstamming wordt terecht niet gesproken: want dan duikt het probleem op van het eventueel „recht op een kind” van een persoon, een recht dat vlug zou kunnen primeren op „het recht op ouders” van een kind dat ter wereld komt. Terloops dient erop gewezen dat in het artikel 318 gesteld wordt dat de vordering tot betwisting van vaderschap niet ontvankelijk is, niet alleen wanneer de echtgenoot toestemming heeft gegeven tot kunstmatige inseminatie, maar ook „tot een andere daad die de voortplanting tot doel had”. Uit het *Verslag* van de Senaatscommissie blijkt dat deze tekst „eveneens ruimte schept voor een bevruchting op natuurlijke wijze verricht door een derde persoon, uiteraard mits toestemming van de echtgenoot”(15).

Rechtsethisch moet men tegen deze opvatting bezwaren hebben: seksuele gemeenschap met een derde wordt hier gewoonweg als een therapeutische techniek op gelijke voet geplaatst met kunstmatige inseminatie. Afgezien van het nogal lage humaniteitsgehalte van deze gedachtegang — de voortplantingsrage krijgt hier heel onverwachts (!) de voorrang op het intersubjectieve karakter van de huwelijksrelatie —, wordt hier blijkbaar het principe van de anonimiteit omtrent de donor van het genetisch materiaal prijsgegeven. Men had beter gedaan ook deze „methode” samen met alle andere methoden, o.a. bevruchting *in vitro*, en de „methode” van het draagmoederschap, buiten de toepassing te laten vallen van deze wet om dit alles „in de toekomst door een bijzondere wetgeving” te regelen(16).

Uit dit alles kan wel geconcludeerd worden dat de wetgever er vooralsnog van uitgaat dat, om in aanmerking te komen voor de afstamming, het niet volstaat dat men het genetisch materiaal levert, maar dat een stabiele levensgemeenschap van een man en een vrouw, of een soliede socio-affectieve band met het kind, of tenminste de biologische-affectieve band van de vrouw die het kind gedragen heeft met dit kind, nog steeds de beste waarborgen zijn en dus de eerste vereisten om de rechten en plichten van de afstamming te verkrijgen.

(15) Zie *Senaat, l.c.*, 55. Contra: *SENAEVE, l.c.*, 634-635.

(16) *Senaat, l.c.*, 55, *infra*.

SOMMAIRE

LA FILIATION EN L'AN 1987

1. La nouvelle législation concernant la filiation fournit l'occasion de poser, outre des questions de technique juridique, également des questions *d'éthique juridique*.

A quelles exigences cette législation doit-elle satisfaire afin de garantir une humanité optimale à l'intérieur de la relation de filiation? De quels critères disposons-nous pour émettre un jugement et opérer un choix à ce sujet?

2. Un critère d'importance en ce domaine est *l'intérêt de l'enfant*. Lors de l'examen du projet de loi au Sénat, le législateur a de plus en plus fréquemment utilisé ce critère pour opérer des choix entre plusieurs possibilités de technique juridique. C'est principalement la notion de „*possession d'état*” qui, à plusieurs reprises, a semblé apporter la concrétisation appropriée de „*l'intérêt de l'enfant*”, ceci constituant en premier lieu un critère éthique.

3. Le danger n'est pas illusoire qu'en raison des nouvelles techniques de fécondité, l'intérêt de l'enfant doive céder le pas au „*droit d'avoir un enfant*”. En théorie du droit, cette évolution révèle une percée des *droits individuels* sur le terrain du droit de la famille. Le droit d'avoir un enfant sera indiscutablement considéré comme un droit afférent à la liberté individuelle. On peut cependant se demander si donner la vie n'est pas un comportement qui dépasse le domaine de la liberté individuelle. La procréation relève tout naturellement du domaine de la „*liberté développant la vie en communauté*” et dans cette liberté, il ne s'agit plus uniquement de l'épanouissement personnel caractéristique de la liberté individuelle et des droits individuels qui s'y rattachent.

4. Un autre et important conflit de valeurs est celui qui oppose la vérité biologique et l'intérêt de l'enfant né hors mariage d'une part, à la valeur et l'intérêt de la famille légitime, d'autre part. C'est sur ce point qu'en théorie du droit intervient le principal glissement dans la nouvelle législation: lorsque doivent être départagés des intérêts en présence, on pense de plus en plus en termes de droits de la personnalité, donc de droits subjectifs *d'individus isolés* entre eux, et de moins en moins suivant un *ensemble de normes de droit familial*. La filiation est de moins en moins considérée comme ce que P. Roubier appelait „*une situation juridique objective*” dont la législation se caractérise davantage par des „*pouvoirs et devoirs*” que par des „*droits subjectifs*”.

Une évolution importante est enclenchée: entraînera-t-elle un enrichissement ou plutôt un appauvrissement?

ZUSAMMENFASSUNG

ABSTAMMUNG ANNO 1987

1. Anlässlich der neuen Gesetzgebung hinsichtlich der Abstammung können neben rechtstechnischen, auch *rechtsethische* Fragen gestellt werden. Welche Forderungen muss diese Gesetzgebung erfüllen, damit innerhalb der Abstammungsbeziehung eine möglichst grosse Menschlichkeit gewährleistet wird? Über welche Kriterien verfügen wir um darüber zu urteilen, und um eine Wahl zu treffen?

2. Ein wichtiges Kriterium in dieser Hinsicht ist das *Interesse des Kindes*. Bei der Behandlung dieses Gesetzentwurfes im Senat wurde dieses Kriterium vom Gesetzgeber mehr und mehr verwendet um zwischen mehreren rechtstechnischen Möglichkeiten eine Wahl zu treffen. Vor allem der Begriff „Statusbesitz“ ergibt sich ein paar Male als die geeignete juristische Konkretisierung des „Interesses des Kindes“, das an erster Stelle ein ethisches Kriterium darstellt.

3. Es besteht durchaus die Gefahr, dass wegen der neuen Fruchtbarkeitstechniken das Interesse des Kindes dem „Recht auf ein Kind“ weichen müssen. Rechtstheoretisch weist diese Entwicklung auf einen Durchbruch der *individuellen Rechte* im Bereich des Familienrechtes. Das Recht auf ein Kind wird zweifellos als ein Recht im Zusammenhang mit der individuellen Freiheit betrachtet werden. Die Frage stellt sich allerdings, ob das Weitergeben des Lebens nicht ein Benehmen ist, das den Bereich der individuellen Freiheit überschreitet. Die Fortpflanzung gehört selbstverständlich zu der Sphäre der „Freiheit durch die eine Gemeinschaft aufgebaut wird“, und in dieser Freiheit handelt es sich nicht länger nur um die Selbstentfaltung, die ein Merkmal der individuellen Freiheit und der dazu gehörenden individuellen Rechte darstellt.

4. Ein anderer wichtiger Wertkonflikt ist dieser zwischen der biologischen Wahrheit und dem Interesse des ausserehelichen Kindes einerseits, und dem Wert und Interesse der ehelichen Familie andererseits. Rechtstheoretisch ergibt sich hier die wichtigste Verschiebung in dieser neuen Gesetzgebung: Wo sich eine Interessenabwägung ergibt, wird immer mehr an Persönlichkeitsrechte gedacht, also an subjektive Rechte *Einzelstehender* die sich gegenüberstehen, und immer weniger im Rahmen eines *familienrechtlichen Normensystems*. Abstammung wird immer weniger betrachtet als „une situation juridique objective“ wie R. Roubier sie bezeichnete, deren Gesetzgebung sich eher durch „pouvoirs et devoirs“ kennzeichnet als durch „droits subjectifs“.

Eine wichtige Entwicklung ist in Gang gesetzt worden: Wird es zur Bereicherung oder vielmehr zur Verarmung?

SUMMARY

LINEAGE IN THE YEAR 1987

1. The new legislation applying to lineage gives rise, not only to legal technical questions but also to *legal ethical* ones. What requirements should the said legislation comply with in order to guarantee a maximum of humanity within the relation of lineage? Which criteria are available to assess such requirements and to make options?

2. In this respect the *importance of the child* constitutes a significant standard. When the bill was considered in the Senate, this criterion was increasingly applied by the legislator with a view to make choices between a number of technical possibilities. Particularly the concept of „facts in proof of the civil status of someone“ seems to be, more than once, the appropriate legal realization of „the importance of the child“, the latter concept above all being an ethical one.

3. The danger that new fertilization techniques may lead to a situation where „the importance of the child“ has to give way to „the right of the child“ is very real.

In terms of the theory of law, such development indicates a breakthrough of *individual rights* in the field of family law. The right to a child will undoubtedly be considered as a right ensuing from individual freedom. This may raise the question whether passing on life is a behaviour that surpasses the field of individual freedom. Indeed, procreation falls within the scope of „freedom that creates community”. This freedom, however, goes beyond self-development, a characteristic which is typical of individual freedom and correlating individual rights.

4. Another important conflict of values arises between biological truth and the importance of the illegitimate child on the one hand and the value and importance of the legitimate family on the other. In terms of the theory of law, this is the most thorough shift provoked by the new legislation: when weighing interests, the balance tends to be tipped more and more by personality rights, i.e. subjective rights of *unrelated individuals*, whereas the *family law code* seems to lose its authority. Lineage nowadays, is less often regarded as what P. Roubier called „une situation juridique objective” — an objective legal situation — of which legislation is more characterized by „pouvoirs et devoirs” — powers and duties — than by „droits subjectifs” — subjective rights. An important evolution has been set in motion: will it turn out to be an impoverishment rather than an enrichment?

DE NIEUWE WET OP DE AFSTAMMING

Inhoud

A. DE VASTSTELLING VAN DE AFSTAMMING

Hoofdstuk I: VASTSTELLING VAN DE AFSTAMMING VAN MOEDERSZIJDE

Afdeling 1: Vaststelling door de akte van geboorte

Afdeling 2: Vaststelling van de afstamming door erkenning

Afdeling 3: Gerechtelijke vaststelling van de afstamming

Hoofdstuk II: VASTSTELLING VAN DE AFSTAMMING VAN VADERSZIJDE

Afdeling 1: Vermoeden van vaderschap

Afdeling 2: De erkenning

Afdeling 3: Onderzoek naar het vaderschap

Hoofdstuk III: GEMEENSCHAPPELIJKE BEPALINGEN NOPENS DE WIJZE WAAROP DE AFSTAMMING WORDT VASTGESTELD

Afdeling 1: Tijdstip van de verwekking

Afdeling 2: De erkenning

Hoofdstuk IV: VORDERINGEN MET BETREKKING TOT DE AFSTAMMING

Afdeling 1: Algemene bepalingen

Afdeling 2: De vorderingen in het bijzonder

Afdeling 3: Bekendmaking van de rechterlijke beslissing in de registers van de burgerlijke stand

Hoofdstuk V: DE VASTSTELLING VAN DE OVERSPELIGE EN BLOEDSCHENNIGE AFSTAMMING

Afdeling 1: De vaststelling van de overspelige afstamming

§ 1. De vroegere toestand

A. Het Burgerlijk Wetboek

B. De rechtspraak na het arrest Marckx

§ 2. De nieuwe wettelijke bepalingen

I. Het overspelig kind a patre

A. De vaststelling van het moederschap

B. De vaststelling van het vaderschap

1. De erkenning

a. Voorbereidende werken

b. Artikel 319bis B.W.

2. Onderzoek naar het vaderschap

3. Kritische bedenkingen

- II. Het overspelig kind a matre
 - A. De vaststelling van het moederschap
 - 1. Mater semper certa est
 - 2. Erkenning
 - 3. Kritische bedenkingen
 - 4. Onderzoek naar het moederschap
 - B. De vaststelling van het vaderschap
 - 1. De echtgenoot is de vader
 - 2. De erkenning door een andere man
 - 3. Kritische bedenkingen
 - 4. Het onderzoek naar het vaderschap van een andere man
 - 5. Vaststelling van het vaderschap voor de vaststelling van het moederschap

III. De onrechtstreekse vaststelling

Afdeling 2: De vaststelling van de bloedschennige afstamming

- § 1. Vroegere toestand
 - A. Het Burgerlijk Wetboek
 - B. Arrest Marckx
- § 2. De nieuwe wettelijke bepalingen
 - I. Verbod van vaststelling van de bloedschennige afstamming
 - A. Vaststelling van het moederschap
 - B. Vaststelling van het vaderschap
 - C. Kritische beschouwingen
 - II. Onrechtstreekse vaststelling

Hoofdstuk VI: DE VORDERING TOT UITKERING VAN LEVENSONDERHOUD, OPVOEDING EN PASSENDE OPLEIDING TEGEN DE WAARSCHIJNLIJKE VADER (ART. 336-341 B.W.)

Inleiding

- I. De vordering
 - A. Ontvankelijkheidsvereisten
 - B. Grondvereisten
 - 1. Bewijs
 - 2. Tegenbewijs
- II. Procedure
 - A. Het persoonlijk karakter van de vordering
 - B. Vertegenwoordiging
 - C. Termijn
 - D. Rechtspleging
 - 1. Minnelijke schikking
 - 2. Betwisting enkel over het bedrag van de uitkering
 - 3. Betwisting van de gemeenschap
- III. Gevolgen
 - A. Onderhoudsuitkering
 - 1. Inhoud en kenmerken
 - 2. Sommendelegatie
 - 3. Veranderlijkheid
 - 4. Last van de nalatenschap
 - 5. Terugwerkende kracht

- 6. Erkenning door andere man
- B. Huwelijksbeletselen

B. DE PERSOONLIJKE GEVOLGEN VAN DE AFSTAMMING

Hoofdstuk I: ALGEMEEN

Afdeling 1: De regel

Afdeling 2: De opvoeding van het kind in de echtelijke verblijfplaats

§ 1. Overspelig kind: toestemming van de echtgenoot

§ 2. De technische uitwerking

§ 3. Kritische bedenkingen

Afdeling 3: Naam

§ 1. De naam van het wettig of natuurlijk kind

§ 2. De naam van het overspelig kind

Afdeling 4: Woonplaats

Afdeling 5: Afwezigheid

Afdeling 6: Toestemming tot het huwelijk

Afdeling 7: Putatief huwelijk

Hoofdstuk II: OUDERLIJK GEZAG

Afdeling 1: Bestuur over de persoon van het kind

Afdeling 2: Bestuur over de goederen van het kind

§ 1. Wettelijk beheer

A. De uitoefening van het wettelijk beheer

B. De machtiging van de rechtbank

C. Belangentegenstelling

D. Rekening en verantwoording

§ 2. Wettelijk genot

Hoofdstuk III: VOOGDIJ EN ONTVOOGDING

Afdeling 1: Voogdij

Afdeling 2: Pleegvoogdij

Afdeling 3: Ontvoogding

Afdeling 4: Verlengde minderjarigheid

Hoofdstuk IV: ONDERHOUDSVERPLICHTING

Afdeling 1: De verplichting van de ouders hun kinderen levensonderhoud, opvoeding en een passende opleiding te verschaffen

Afdeling 2: De uitvoering van de onderhoudsverplichtingen

C. DE PATRIMONIALE GEVOLGEN VAN DE AFSTAMMING

I. DE NIEUWE ALGEMENE REGELS INZAKE ERFRECHT EN SCHENKINGEN EN TESTAMENTEN

- A. Het erfrecht
 - 1. De erfbekwaamheid
 - 2. De erfgerechtigheid
 - 3. De erfrechten van de buitenhuwelijkse verwanten
 - 4. Toebedeling van de nalatenschap van een buitenhuwelijks kind
 - 5. De verdeling
- B. Schenkingen en testamenten
 - 1. De beschikkingsbevoegdheid om giften te doen
 - 2. Schenkingen
 - 3. Testamenten

II. DE BIJZONDERE REGELINGEN OM DE VASTSTELLING VAN DE AFSTAMMING DEFINITIEF EN TEGENSTELBAAR TE MAKEN

- A. Bijkomende vereisten om de vaststelling van de afstamming definitief en tegenstelbaar te maken
- B. Invloed op de onderlinge verhouding tussen de echtgenoten
 - 1. Artikel 334*bis* en zijn vermogensrechtelijke gevolgen
 - 2. Artikel 334*ter*
 - a. Invloed op huwelijkse voordelen en giften tussen echtgenoten
 - b. Invloed op de reserve aanspraak
- C. Invloed op de rechten van het kind zelf dat in overspel verwekt werd
 - 1. Uitsluiting van het recht omzetting te vragen van het erfrechtelijk vruchtgebruik van de bedrogen echtgenote (art. 745*quater* par. 1, lid 2)
 - 2. Uitsluiting van het recht deel te nemen aan de verdeling in natura
 - a. Artikel 837 B.W.: de algemene regel
 - b. Artikel 837 en giften aan het in overspel verwekt kind
 - i. De gift werd gedaan zonder vrijstelling van inbreng
 - ii. De gift werd gedaan met vrijstelling van inbreng

III. KUNNEN DE GUNSTIGE REGELINGEN MET BETREKKING TOT KINDEREN UIT EEN VORIG HUWELIJK TOEGEPAST WORDEN OP BUITENHUWELIJKSE KINDEREN?

- A. Artikel 203, lid 2
- B. Bescherming bij omzetting van het vruchtgebruik van de weduwe
- C. Art. 1465 B.W.

IV. DE INVLOED VAN HET NIEUWE AFSTAMMINGSRECHT OP FAMILIESCHIKKINGEN

- A. Familieschikkingen getroffen voor het van kracht worden van de wet
 - 1. Familieschikkingen getroffen in het kader van artikel 918 B.W.
 - 2. Ouderlijke boedelverdeling
 - 3. De dubbele akte
- B. Familieschikkingen getroffen na het van kracht worden van de wet

BESLUIT